

«Πολιτισμός» και «Κουλτούρα» στην
Ψυχολογία: Ιστορική αναδρομή

«Πολιτισμός»

πολιτισμός ο [politizμός] O17 : **1.** το σύνολο των υλικών, πνευματικών, τεχνικών επιτευγμάτων και επιδόσεων, που είναι αποτέλεσμα των δημιουργικών δυνάμεων και των ικανοτήτων του ανθρώπου και που εκφράζεται ιστορικά στους τύπους και στις μορφές οργάνωσης και δράσης της κοινωνίας καθώς και στη δημιουργία (υλικών και πνευματικών) αξιών: *Η γέννηση / δημιουργία / πρόοδος / εξέλιξη / άνθηση / ακμή / κρίση / παρακμή / καταστροφή του πολιτισμού. Ανώτερο / κατώτερο επίπεδο πολιτισμού. Ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού. Ένας ενδεχόμενος πυρηνικός πόλεμος είναι απειλή για τον πολιτισμό του πλανήτη μας.* **α.** το σύνολο των υλικών συνθηκών της ζωής του ανθρώπου, που διαμορφώθηκαν και εξελίχθηκαν μέσω της τεχνικής και της επιστημονικής προόδου, τεχνικός πολιτισμός: *Ο σύγχρονος ~ εξαρτάται άμεσα από την τεχνολογία. Η κατανάλωση ρεύματος είναι δείκτης πολιτισμού.* **β.** το σύνολο των πνευματικών και καλλιτεχνικών επιδόσεων και επιτευγμάτων του ανθρώπου (τέχνες, επιστήμες, θεσμοί, δίκαιο, θρησκεία, έθιμα κτλ.), πνευματικός πολιτισμός, κουλτούρα: *Η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί στίγμα για τον πολιτισμό μας. Η ανάγνωση και η γραφή υπήρξαν ένα τεράστιο βήμα του ανθρώπου στον πολιτισμό.* **2.** ο πολιτισμός₁ ενός συγκεκριμένου τόπου ή χρόνου: *Δυτικός / ανατολικός / αιγαιακός / μεσαιωνικός / βυζαντινός ~. Αστικός / λαϊκός / πρωτόγονος / σύγχρονος ~. Ο ~ των αρχαίων Ελλήνων / των Αιγυπτίων / της Αναγέννησης στην Ιταλία. Χαμένοι πολιτισμοί. Η Αθήνα και η Ρώμη έβαλαν τα θεμέλια του ευρωπαϊκού πολιτισμού.* **3.** επίπεδο, τρόπος ζωής και συμπεριφοράς, που αποκτιέται μέσω της παιδείας και της εκπαίδευσης. ANT βαρβαρότητα, αγριότητα: *Η ευγένεια / ο σεβασμός στον άλλο / η καθαριότητα είναι ~.* **4α.** χώρες, περιοχές της γης με υψηλό επίπεδο πολιτισμικής και τεχνολογικής ανάπτυξης: *Υστερα από το ταξίδι στα βάθη της Αφρικής, γύρισαν στην Ευρώπη και στον πολιτισμό.* **β.** κατοικημένες περιοχές με οργανωμένη ζωή: *Αφού περιπλανήθηκε μέρες στην έρημο, επέστρεψε τελικά στον πολιτισμό.* **γ.** οι συνθήκες ζωής και ανέσεων στις πόλεις: *Καλές οι διακοπές στην εξοχή αλλά είναι ευχάριστο να επιστρέφεις στον πολιτισμό και στο ζεστό νερό της μπανιέρας.* **5.** ο πολιτισμός (κυρ. στη σημ. 1β) ως τομέας κρατικής ή ευρύτερα κοινωνικής δραστηριότητας: *Υπουργείο Πολιτισμού. Τα κονδύλια του προϋπολογισμού για τον πολιτισμό είναι φέτος αυξημένα. Σωματεία / σύλλογοι που ασχολούνται με τον πολιτισμό.* [λόγ. < ελνστ. πολιτισμός `διοίκηση των δημόσιων υποθέσεων' (< αρχ. πολίτης) σημδ. γαλλ. civilisation]

https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%BA%CE%BF%CF%85%CE%BB%CF%84%CE%BF%CF%8D%CF%81%CE%B1&dq=

«Κουλτούρα»

κουλτούρα η [kultúra] Ο25α : **1.** πνευματική και ψυχική καλλιέργεια, ως αποτέλεσμα μακράς διαδικασίας μάθησης και εκπαίδευσης· παιδεία₁: Άνθρωπος με μεγάλη ~. (έκφρ., ειρ.) βαριά ~, για σοβαροφανή διανοούμενο. || σύνολο αφομοιωμένων γνώσεων που αναφέρονται σε έναν ειδικό τομέα: Έχει λογοτεχνική ~. **2.** σύνολο γνώσεων, τεχνικών εξελίξεων, παραδόσεων, εθίμων, μορφών συμπεριφοράς κτλ. που χαρακτηρίζουν ή συγκροτούν ένα δεδομένο κοινωνικό σύνολο· πολιτισμός_{1,2}: Λαϊκή ~. Ευρωπαϊκή ~. || Βιομηχανική ~, η κουλτούρα του ανθρώπου της βιομηχανικής εποχής. ~ των μαζών. Μαζική ~, κοινή πολιτιστική αντίληψη και συμπεριφορά που έχει επιβληθεί κυρίως από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. [λόγ. < γερμ. Kultur (στη νέα σημ.) < λατ. cultura `καλλιέργεια της γης, του πνεύματος' κατά τη μορφή της λατ. λ.]

https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%BA%CE%BF%CF%85%CE%BB%CF%84%CE%BF%CF%8D%CF%81%CE%B1&dq=

Η γενεαλογία της χρήσης των όρων «Πολιτισμός» και «Κουλτούρα» στη Δύση

- Η συζήτηση περί «πολιτισμού» και «κουλτούρας» εμφανίζεται στη Δύση στο πλαίσιο της αποικιοκρατικής της συνάντησης με τους «Άλλους» λαούς
- Συνδέεται με τα ευρύτερα ρεύματα διανόησης του Γαλλικού Διαφωτισμού (18^{ος} αιώνας) και του Γερμανικού Ρομαντισμού (19^{ος} αιώνας)

“Civilization”

civilization (n.)

1704, in a now-obsolete sense "law which makes a criminal process civil," from civil + -ization. Sense of "civilized condition, state of being reclaimed from the rudeness of savage life" first recorded 1772, probably from French *civilisation*, serving as an opposite to barbarity and a distinct word from civility.

From civilize + -ation. Sense of "a particular human society in a civilized condition, considered as a whole over time," is from 1857. Related: *Civilizational*.

<https://www.etymonline.com/word/civilization>

“Culture”

culture (n.)

mid-15c., "the tilling of land, act of preparing the earth for crops," from Latin *cultura* "a cultivating, agriculture," figuratively "care, culture, an honoring," from past participle stem of *colere* "to tend, guard; to till, cultivate" (see [colony](#)). Meaning "the cultivation or rearing of a crop, act of promoting growth in plants" (1620s) was transferred to fish, oysters, etc., by 1796, then to "production of bacteria or other microorganisms in a suitable environment" (1880), then "product of such a culture" (1884).

The figurative sense of "cultivation through education, systematic improvement and refinement of the mind" is attested by c. 1500; Century Dictionary writes that it was, "Not common before the nineteenth century, except with strong consciousness of the metaphor involved, though used in Latin by Cicero." Meaning "learning and taste, the intellectual side of civilization" is by 1805; the closely related sense of "collective customs and achievements of a people, a particular form of collective intellectual development" is by 1867.

<https://www.etymonline.com/word/culture>

“Culture”

Οι όροι «Κουλτούρα» και «Πολιτισμός» στη γαλλική γλώσσα από το Μεσαίωνα ως το 19^ο αιώνα 1

- Ο όρος «Κουλτούρα» εμφανίζεται το 13^ο αιώνα με τη σημασία της στα Λατινικά ως φροντίδα για τη γη ή τα ζώα
- Στην αρχή του 16^{ου} αιώνα δε σημαίνει πλέον μια κατάσταση (καλλιεργημένο πράγμα) αλλά μια πράξη (το «καλλιεργείν») (μετωνυμία)
- Στα μέσα του 16^{ου} αιώνα αρχίζει να αποκτά μεταφορική σημασία ως καλλιέργεια μιας ικανότητας
- Τον 18^ο αιώνα επιβάλλεται το μεταφορικό της νόημα: «καλλιέργεια των τεχνών», «καλλιέργεια των γραμμάτων», «καλλιέργεια των επιστημών»

Οι όροι «Κουλτούρα» και «Πολιτισμός» στη γαλλική γλώσσα από το Μεσαίωνα ως το 19^ο αιώνα 2

- Στο τέλος του 18^{ου} αιώνα καθιερώνεται η σημασία του όρου ως «μόρφωσης», «εκπαίδευση» του πνεύματος»
- Στη συνέχεια η σημασία του μεταβάλλεται από «καλλιέργεια» ως πράξη (πράξη του εκπαιδεύειν) σε «καλλιέργεια» ως κατάσταση (κατάσταση του καλλιεργημένου πνεύματος μέσω της εκπαίδευσης, κατάσταση του ατόμου που έχει «καλλιέργεια»)
- Αντιπαραβάλλεται στον όρο «Φύση» και με το νόημα αυτό καθιερώνεται στο πλαίσιο του Διαφωτισμού ως ένα διακριτικό χαρακτηριστικό γνώρισμα του ανθρώπινου είδους

Οι όροι «Κουλτούρα» και «Πολιτισμός» στη γαλλική γλώσσα από το Μεσαίωνα ως το 19^ο αιώνα 3

- Το 18^ο αιώνα χρησιμοποιείται πάντοτε στον ενικό αντανακλώντας τον οικουμενισμό και τον ανθρωπισμό των φιλοσόφων του Διαφωτισμού ως η ιδιαιτερότητα του Ανθρώπου, πέρα από κάθε διάκριση λαών ή τάξεων.
- Με το νόημα αυτό συνδέεται με τις ιδέες της προόδου, της εξέλιξης, της εκπαίδευσης, του ορθού λόγου, καθώς θεμελιώνεται στην εμπιστοσύνη για στην τελειοποίηση του Ανθρώπου

Οι όροι «Κουλτούρα» και «Πολιτισμός» στη γαλλική γλώσσα από το Μεσαίωνα ως το 19^ο αιώνα 4

- Ο όρος «Πολιτισμός» εμφανίζεται το 18^ο αιώνα, χρησιμοποιείται μόνο στον ενικό, και σημαίνει την εκλέπτυνση των ηθών, τη διαδικασία που απομακρύνει την ανθρωπότητα από την άγνοια και την ανορθολογικότητα
- Αποτελεί τη βασική έννοια των φιλοσόφων που υποστηρίζουν τη δυνατότητα κοινωνικής μεταρρύθμισης και διακυβέρνησης με βάση τον ορθό λόγο και τις γνώσεις
- Στο πλαίσιο αυτό σημαίνει μια διαδικασία βελτίωσης των θεσμών, της νομοθεσίας, της εκπαίδευσης, που επηρεάζει την κοινωνία ολόκληρη, αρχίζοντας από το κράτος
- Από την άποψη αυτή ακόμα και οι πιο «άγριοι» λαοί μπορούν να μπουν στη διαδικασία αυτή, ενώ οι πιο «πολιτισμένοι» λαοί έχουν καθήκον να τους βοηθήσουν να καλύψουν την αργοπορία
- Το 1897 εμφανίζεται ο όρος «Εθνολογία» ως ο κλάδος που μελετά την ιστορία «της προόδου των λαών προς τον πολιτισμό» (εκκοσμικευμένη αισιόδοξη αντίληψη της ιστορίας με κέντρο τον Άνθρωπο που υποκαθιστά τη θρησκευτική ελπίδα)

Οι όροι «Κουλτούρα» και «Πολιτισμός» στη γαλλογερμανική αντιπαράθεση του 19^{ου}-20^{ου} αιώνα 1

- Ο όρος «Κουλτούρα» (Kultur) εμφανίζεται στα Γερμανικά ως ακριβής μεταφορά από τα Γαλλικά
- Στο δεύτερο μισό του 18^{ου} αιώνα η σημασία της αρχίζει να αλλάζει στο πλαίσιο της αντιπαράθεσης της γερμανικής αστικής διανοήσης με την αριστοκρατία της αυλής
- Οι αστοί διανοούμενοι αντιπαραθέτουν τις «πνευματικές», «αυθεντικές και βαθιές» αξίες -θεμελιωμένες στην επιστήμη, την τέχνη, τη φιλοσοφία και τη θρησκεία- στις «ιπποτικές», «επιφανειακές και υποκριτικές» αξίες της αριστοκρατίας
- Στο πλαίσιο αυτό αντιπαραβάλλεται ο όρος «Κουλτούρα» με τον όρο «Πολιτισμός»
- Η αντίθεση αυτή αποχτά εθνικό χαρακτήρα (Γερμανοί-Γάλλοι), τονίζοντας τη στενή σχέση της γερμανικής αριστοκρατίας και τη γαλλική
- Ο όρος «Κουλτούρα» αποκτά τη σημασία του διακριτικού γνωρίσματος του γερμανικού έθνους

Οι όροι «Κουλτούρα» και «Πολιτισμός» στη γαλλογερμανική αντιπαράθεση του 19^{ου}-20^{ου} αιώνα 2

- Προς μια επιμεριστική αντίληψη του πολιτισμού: Στο έργο του Herder (1744-1803, <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%93%CE%B9%CF%8C%CF%87%CE%B1%CE%BD%CE%93%CE%BA%CF%8C%CF%84%CF%86%CF%81%CE%B9%CE%BD%CF%84%CE%A7%CE%AD%CF%81%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%81>) ο όρος «Κουλτούρα» παίρνει τη σημασία της «εθνικής ιδιοφυΐας» του κάθε λαού, αντιπαρατίθεται στην οικουμενιστική αντίληψη του πολιτισμού, δηλώνει την ποικιλομορφία των πολιτισμών
- Το 19^ο αιώνα το νόημα του όρου μεταβάλλεται στο πλαίσιο του εθνικισμού και συνδέεται με την έννοια του «έθνους» ως πολιτισμικής και πολιτικής οντότητας, με την ψυχή και την ιδιοφυΐα ενός λαού (Volksseele, Volksgeist)
- Στο πλαίσιο αυτό ο όρος «Κουλτούρα» σημαίνει ένα σύνολο καλλιτεχνικών, διανοητικών και ηθικών κατακτήσεων, που συνιστούν την κληρονομιά ενός έθνους, στην οποία θεμελιώνεται η ενότητα του έθνους
- Volkskunde-Λαογραφία
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9B%CE%B1%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1>
- Η αντίθεση μεταξύ οικουμενισμού και επιμερισμού κληροδοτείται στις Κοινωνικές Επιστήμες

Völkerpsychologie (Ψυχολογία των Λαών)

- Αντλώντας από τη γερμανική έννοια της κουλτούρας εμφανίζεται ο όρος «Völkerpsychologie» (ή «Ethnopsychologie») (αποδίδεται στον Humboldt, 1769-1859, θεωρείται πρόδρομος της Πολιτισμικής Ανθρωπολογίας-Malinowski & Boas)

<https://en.wikipedia.org/wiki/V%C3%B6lkerpsychologie>

- Εστιάζει στην ανακάλυψη της καταγωγής και της ανάπτυξης των ψυχικών λειτουργιών και της έκφρασής τους στη γλώσσα, τους μύθους, τη θρησκεία, την τέχνη, την επιστήμη, τους νόμους, και τα έθιμα του κάθε λαού
- Οι μελέτες δημοσιεύονται στο περιοδικό *Zeitschrift für Völkerpsychologie und Schparchwissenschaft* που ιδρύουν το 1860 οι Lazarus και Steintahl

Το έργο του Wundt (1832-1920) «*Völkerpsychologie*» (1900-1920)

https://en.wikipedia.org/wiki/Wilhelm_Wundt

- Περιεχόμενα
- 1ος & 2ος τόμος
- Εισαγωγή
- 1ο βιβλίο: Η γλώσσα (Die Sprache)
- 3ος τόμος
- 2ο βιβλίο: Η τέχνη (Die Kunst)
- 4ος, 5ος & 6ος τόμος
- 3ο βιβλίο: Μύθος και θρησκεία (Mythus und religion)
- 7ος & 8ος τόμος
- 4ο βιβλίο: Η κοινωνία (Die Gesellschaft)
- 9ος τόμος
- 5ο βιβλίο: Το δίκαιο (Das Recht)
- 10ος τόμος
- 6ο βιβλίο: Πολιτισμός και ιστορία (Kultur und Geschichte)

Η «Κουλτούρα» ως αντικείμενο μελέτης στην Ψυχολογία

- Επικράτηση της οικουμενιστικής αντίληψης για την ανθρώπινη ψυχική λειτουργία την εποχή της συγκρότησης της Ψυχολογίας ως επιστήμης στο τέλος του 19^{ου} αιώνα
 - Wundt (1874) *Grundzüge der physiologischen Psychologie*
- Μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο αναπτύσσεται, κυρίως στις Η.Π.Α, το ενδιαφέρον για τη μελέτη της «Κουλτούρας» στη Ψυχολογία με επιρροές από την Πολιτισμική Ανθρωπολογία
- Διαπολιτισμική Ψυχολογία (Cross-cultural Psychology)
 - Διαπολιτισμική σύγκριση μεταξύ ατόμων-μελών διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων ή μεταξύ διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων, χωρίς την επιδίωξη ιεράρχησης των ομάδων αυτών
- Πολιτισμική Ψυχολογία (Cultural Psychology)
 - Επιρροή από την Ψυχολογική Πολιτισμική Ανθρωπολογία
- Γηγενής Ψυχολογία (Indigenous Psychology)
 - Ανάδειξη των ιδιαίτερων ψυχολογικών χαρακτηριστικών των μη Δυτικών πολιτισμικών ομάδων

Περιοδικά

- *Culture & Psychology*
- *International Journal of Psychology*
- *Journal of Asian Social Psychology*
- *Journal of Cross-Cultural Psychology*